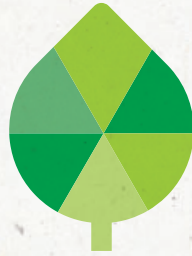

.....

Maak je bijbel groen

**Waarachtig, ik verzeker u:
als een graankorrel
niet in de aarde valt en sterft,
blijft het één graankorrel,
maar wanneer hij sterft draagt
hij veel vrucht.**

Johannes 12:24

Voorwoord

Wie de Bijbel leest, leest een boek dat al millennia met ons meegaat. Wie de Bijbel leest, leest ook een boek waarin voor iedere tijd en voor iedere cultuur eigen accenten te ontdekken zijn.

In bijbelse verhalen wordt verteld over de relatie van God met mensen, over de relaties tussen mensen onderling, over God en de aarde, en over de mens en de aarde. In Genesis wordt God als Schepper van hemel en aarde geschetst. Aan God heeft de mens zijn bestaan te danken. En al vroeg in datzelfde boek Genesis worden God en mens als partners voorgesteld. Het is aan de mens om het land te bewerken en over de tuin te waken.

In de Bijbel komt de schoonheid van de schepping naar voren. Daarnaast zijn er verhalen over droogte, overstromingen en hongersnood. Al die verhalen vragen om een antwoord waarin door mensen recht gedaan wordt aan de relatie met God, met anderen en met de aarde.

In de 21e eeuw staat het vraagstuk van klimaatverandering wereldwijd op de agenda. Dat maakt het spannend om de Bijbel opnieuw grondig te lezen en te luisteren wat de Bijbel te zeggen heeft over mens, natuur, God en schepping.

Het Nederlands Bijbelgenootschap vestigt in deze uitgave de aandacht op tal van teksten die iets te melden hebben over hoe God en mens zich tot de aarde verhouden. De prachtige natuurbeelden en verhalen over mensen die vanuit bijbelse inspiratie trachten ecologisch verantwoord te leven verrijken het geheel.

Maak je bijbel groen daagt uit om van de schoonheid van Gods schepping te genieten en om duurzaam te handelen. Het spreekt aan op verantwoordelijk handelen en heeft weet van God die met mensen op weg is.

Moge deze uitgave u inspireren en bemoedigen.

ds. Karin van den Broeke

preses van de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland
januari 2013 - maart 2018

bestuurslid van het Nederlands Bijbelgenootschap

Inhoud

Inhoudsopgave	5
Inleiding	7
Groene teksten in de Bijbel	11
Register van Groene teksten	12
Groene Thema's	24
1 En het was goed	51
over de goedheid van de schepping	
2 God vinden	65
over de goedheid van de schepping	
3 Verbondenheid met de schepping	83
over hoe de mensheid deel uitmaakt van de schepping	
4 Zorg voor de schepping als rechtvaardigheid	101
omdat zorgen voor de schepping ook een daad is van sociale rechtvaardigheid	
5 De gevolgen van de zonde	119
over de gevolgen van menselijke verkeerde keuzes voor de schepping	
6 De nieuwe aarde	137
over hoe de aarde met alles wat erop leeft een plek heeft in Gods verlossingsplan	
Artikelen	
Han Wilmink - Ons dagelijks brood: eten en geweten	20
Janneke Burger - Vrolijke milieufreaks	30
Tjirk van der Ziel - Eco-theologie in vogelvlucht	34
Patriarch Bartholomeus I - Ons geloof en het milieu: van hebben naar zijn	42
Ellen Bernstein - Scheppingstheologie: een joods perspectief	58
Ian Bradley - Keltische spiritualiteit: een introductie	70
Erik Borgman - Ons gemeenschappelijk huis	74
N.T. Wright - Jezus komt: plant een boom!	88
Johan Graafland - Hoe diervriendelijk is de Bijbel?	94
Jan Boersema - De mens is een bijzondere soort met een bijzondere verantwoordelijkheid	106
Dave Bookless - Hoop voor de hele ark	114
Thandi Soko-de Jong - Gods economie van shalom	126
Jaap van Dorp - Natuur en klimaat in het boek Job	132
Anselm Grün OSB - Spiritualiteit en landbouw	144
Frank Mulder - Gebruik je rijkdom	154

Portretten

Marianne Thieme - fractievoorzitter Partij voor de Dieren	9
Jeroen Sytsma - 'groene' dominee	19
Tini Brugge - de smaak van de aarde	27
Carla Dik-Faber - politica en 'schone-kleren-activist'	57
Reinier van den Berg - meteoroloog	73
Martine Vonk - ecowonen	81
Albert de Jong - vogelaar	99
Bettelies Westerbeek - missionair pionier	113
Gert Olbertijn - milieud adviseur Groene Kerken	125
Nanning-Jan Honigh - landbouw volgens Leviticus	131
Helga Warmels - afvalbewust leven	143
Jan Huijgen - biologisch boer	153

Voor een boom is er altijd hoop:
als hij wordt omgehakt,
loopt hij weer uit, er blijven
nieuwe loten komen.

Job 14:7

Is mijn Bijbel groen?

Voor christenen is de Bijbel het belangrijkste boek in hun leven. Voor alle mensen is een goede zorg voor de aarde en haar bewoners cruciaal, maar voor veel christenen is het nog iets meer: de zorg voor de schepping is een opdracht van God. Op klimaatoppen wordt de Bijbel niet direct gebruikt om klimaatproblemen in onze tijd op te lossen, de Bijbel is immers ook ontstaan in een heel andere tijd. De combinatie 'Bijbel' en 'groen' is dan ook niet vanzelfsprekend, maar toch inspireert de Bijbel veel lezers ook rond dit thema. Dit boek helpt je te ontdekken dat de Bijbel ook een groen boek is en inspireert je om met dit thema aan de slag te gaan.

Maak je bijbel groen is een bijzonder boek. Het is een uitgave die je naast je eigen Bijbel kunt leggen, welke vertaling je ook leest. Het materiaal in dit boek helpt je een ander perspectief te krijgen op de Bijbel, het perspectief van duurzaamheid. *Maak je bijbel groen* heeft drie doelstellingen: verwondering, verdieping en inspiratie. In het materiaal komen deze doelstellingen terug:

- *Verwondering* door te ontdekken hoeveel bijbelteksten eigenlijk groen te noemen zijn en door natuurfoto's, waarin de schoonheid van de schepping bezongen wordt.
- *Verdieping* door bijbelstudies die je andere vragen laten stellen aan de tekst, en door artikelen die de thematiek van Bijbel, geloof en duurzaamheid bijbels-theologisch uitwerken.
- *Inspiratie* door portretten van mensen die, gemotiveerd vanuit hun geloof, stappen zetten op de weg naar duurzaam leven.

Maak je bijbel groen is ook een actieboek. In deze uitgave is een lijst opgenomen met 1654 groene bijbelteksten. Bij elk vers uit de Bijbel is de vraag gesteld of het iets zegt over de manier waarop God en mensen in de Bijbel omgaan met de aarde. Met de lijst en de groene markeerstift in de hand kun je door de Bijbel heen gaan om te ontdekken wat Gods woord te zeggen heeft over dit belangrijke thema. De lijst met bijbelteksten kan natuurlijk ook altijd anders, het is aan jou om te bepalen of je al deze teksten als groen wilt markeren, of juist nog andere verzen wilt toevoegen. De markeerstift helpt je om zelf aan de slag te gaan met de inhoud van de Bijbel, de stickers helpen om ook een statement te maken in je gemeente of op je bijbelkring: de duurzame inhoud van de Bijbel kun je zo zichtbaar maken aan de buitenkant van je bijbel en zo ook aan de mensen om je heen.

Dit boek kun je gebruiken voor je persoonlijke bijbelstudie, maar is ook bedoeld als een handreiking om met anderen in gesprek te gaan, zodat de verwondering, verdieping en inspiratie over de schepping breed gedeeld kunnen worden. Want wie met *Maak je bijbel groen* aan de slag gaat, leest de Bijbel met andere ogen én krijgt een nieuw perspectief op de wereld.

Stefan van Dijk

Uitgever Nederlands Bijbelgenootschap

De wereld wacht op mensen met idealen!

Marianne Thieme is fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren. In de Tweede Kamer komt zij op voor dierenrechten en ook zet ze duurzaamheid steeds weer op de agenda. De Bijbel is voor haar een belangrijke inspiratiebron.

‘Mededogen met alles wat leeft is de mens ingebakken en is een belangrijke waarde in de Bijbel. De mens heeft vrijheid, maar ook verantwoordelijkheid. “Heb uw naaste lief

Foto © Jorik Algra

als uzelf” lees ik in de Bijbel. Is het niet mooi hierbij niet alleen aan mensen te denken maar ook aan kwetsbare en stemloze wezens die niet horen bij onze eigen soort?

Bijzonder vind ik dat het vierde gebod, over de rustdag, niet alleen betrekking heeft op mensen maar ook op dieren. Mensen moeten hun vee op de sabbat laten rusten. De bio-industrie gaat daarentegen 24 uur per dag, 7 dagen per week door. De dieren hebben een slecht leven. Waar is de zorgzaamheid voor deze kwetsbare wezens?

In de Bijbel zijn mensen verbonden met alles wat er op aarde leeft. Let er maar eens op als je in de Bijbel leest. Toch krijgt dit niet altijd voldoende aandacht in de kerk. Veel kerken lopen voorop als het gaat om vluchtelingen, wat heel goed is, maar hebben minder aandacht voor een van de belangrijkste oorzaken hiervan: overconsumptie door het westen en de uitputting van de aarde. Allemaal zaken waar wij ook persoonlijke verantwoordelijkheid in hebben.

In de tuin van Eden werden geen dieren gegeten. Het is een verhaal zonder barbecue. Dit ideaal inspireert mij om na te denken over hoe ik mijn leven op zo’n manier kan inrichten dat het zo weinig mogelijk schade toebrengt. Wat ligt er op mijn bord? Welk lijden is hieraan voorafgegaan?

Als alle Nederlanders één dag per week geen vlees zouden eten, zou dit hetzelfde effect hebben op de uitstoot van broeikasgassen als het van de weg halen van 1 miljoen auto’s. Het is zo’n klein stapje, maar zo’n hoopvol gegeven!

Daniël kwam in een vreemd land en werd uitgedaagd vast te houden aan wat hij geloofde. Ondanks de druk om zich aan te passen aan regels van de koning en de gewoonten van het land, geeft hij zijn idealen niet op. De wereld heeft drastisch behoefte aan dat soort mensen.

**Proef, en geniet de
goedheid van de HEER.**

Job 14:7

Groene Teksten in de Bijbel

In de Bijbel zijn staan vele teksten die gaan over de manier waarop God en mens omgaan met de natuur. Wanneer je deze zou markeren, wordt je bijbel vanzelf een groene bijbel. De selectie van de bijbelverzen is zorgvuldig tot stand gebracht. De volgende criteria waren daarvoor de leidraad:

1. **De manier waarop God omgaat met en zorgt voor de gehele schepping**
Deze teksten gaan over God als Schepper en onderhouder van de aarde en alles wat daarop leeft. Dat begint in Genesis met het verhaal van de schepping, maar komt door de hele Bijbel terug.
2. **De eenheid van de gehele schepping**
In deze verzen gaat het niet alleen om de samenhang en het contact tussen verschillende elementen van de schepping, maar ook over de eenheid daarvan. Teksten in deze categorie gaan bijvoorbeeld over het verspreiden van het goede nieuws bij de hele schepping.
3. **De schepping looft en gehoorzaamt God**
Vaak worden dieren of bomen neergezet als instrument in de hand van God. Onder deze categorie vallen ook teksten waarin God de natuur gebruikt in de communicatie met de mens. Hierbij kun je denken aan de vis van Jona of Daniël in de leeuwenkuil.
4. **De mens moet voor de aarde zorgen**
Dit gaat om teksten waarin de lezer wordt opgeroepen om te zorgen voor de aarde, de planten en de dieren, teksten waarin opgekomen wordt voor de rechten van dieren, en teksten die gaan over rentmeesterschap.
5. **De manier waarop de natuur wordt gebruikt als beeldspraak.**
Heel vaak wordt in de Bijbel iets uitgelegd aan de hand van een beeld uit de natuur. Vaak gaat het dan om de seizoenen, de landbouw en de karaktereigenschappen van dieren. Deze beelden leren ons dat de natuur een belangrijk deel vormde van het denken van de schrijvers van de Bijbel.

Niet alle teksten in de Bijbel waar dieren of planten in voorkomen zijn geselecteerd. Op sommige plaatsen moest een afweging worden gemaakt. Daarbij is steeds het overkoepelende thema *duurzaamheid* voor ogen gehouden.